

M. 15712 : 1-4.

FOLKLIVSBARKIVET  
Institutionen för folklivsforskning  
vid Lunds universitet

Gottland

Rute tg  
(Goth. n. hd.)

Fävö sn.

uppt. år 1959

Upptecknat av  
docent N.-A. Brisingius, Lund

Lagesman: Rismakaren  
Viktor Ekman, Fävö  
f. år 1873

Räfsmakari. s. 1-4.

(4st. fotom i sid. 4;  
mg. VI: 5: 76: 1-4.)

Gotlands län

*Ante tj (Gotl. n. län.)*

Fårö sn

M. 15712 : 1

FOLKLIVSARKIVET  
Institutionen för folklivsforsk-  
ning vid Lunds universitet

Upptecknat av docent Nils-Arvid Bringéus, Lund, den 29 juli 1959

Sagesman: Rivmakaren Viktor Ekman, Fårön, f. 1873.

---

Sagesmannen är född på Fårön och har tidigare bott på Skär. Hans farfar fick där jord på 50 år för att odla den. Även föräldrarna har bott där och en broder har köpt gården. Självt hade E. en liten jordbit invid, där fadern och han år 1895 uppförde en liten stuga. E. har varit jordbrukare, fiskare och vid räddningsbåten i 30 år. I Rivmakeriet börjades 1926. E. blev så förvärkt att han inte kunde göra något vid jordbruket, men måste "ha något att slå händerna i". Far hade gjort någon riva som jag såg efter och så gick det bättre och bättre. "E. gjorde även små skrin med sniderier som såldes till furister. Detta gick rätt bra men var för frestsamt för ögonen. Då började jag med rivorna samt diverse lagnings- och reparationsarbete. Var bl.a. skomakare. Den 29/11 1955 flyttade E. till Hammars till dottern och mågen Ivar Kahlström, där han besöktes av upptecknaren. E. gör alltjämt rivor. Den sista hade ännu ej torkat i den lilla snickarboden på gården, se foto.

Fadern gjorde blott rivor till eget bruk. Men han var en tusenkonstnär eljest. Bland egentliga rivmakare minns E. följande: Bars<sup>B</sup>roman i Hammars, död för 25 år sedan. Sonen Vilhelm Bröman har sedan gjort rivor. Han var 72 år när han dog. Även en Sugust Broman, broder till Vilhelm har gjort rivor. Han var gift till Verkgårds och lever än men har fått hjärnblödning. Han har dock ännu i år "rustat med något rivot". En snickare Hellgren i Eke (på Fårön) och hans far har även gjort rivor. En annan rivmakare var Vilhelm Engström vid Ringvide död för ca 30 år sedan. Flera rivmakare minns ej E. från Fårön. - Det var ej så att bönderna självt gjorde rivor. De var ju så billiga. Man fick en riva för 50 öre på den tiden, sen blev det 1 kr. Vilhelm Engström sålde många för 1 kr. Denne Eng-

ström tog 1:25 för "rurivor". Där var en liten knapp på änden av staken. Det var för att det skulle se fint ut. Det var bra att hålla mot vid. Såg aldrig att andra gjorde sådana rurivor. - Om fästörivor har E. aldrig hört. Fadern gjorde däremot laddrivor. Den begagnades till att raka ax etc när vi tröska. Han gjorde bara för egen räkning. Det var för att det ej skulle slita på nackarna på tänderna. Den där kammen tog bort det. Så ej någon annan än fars laddriva. Far hade nog sett modellen någonstans och tagit efter. Våra laddrivor blev utslitna under min tid.

Medan E. bodde på Skär gjorde han 30- 40 st rivor om året, stundom något mer, stundom mindre. När E. slapp den värsta världen arbetade han med i jordbruket igen. Då han lämnade Skär såldes även alla ~~xx~~ verktyg. Han fick här skaffa ny hyvelbänk och nya verktyg till den nya verkstaden. E. har alltid gjort allt för hand.

Bönderna kom själv och köpte rivor. De beställde em vararna till fagningen. De flesta gick då, sen gick de även åt när slåttern började. Här har nog använts samma räfsor vid fagningen som till höet. - E. behövde aldrig bjuda ut rivor. Jo, en gång tog E. upp till Kooperativa i Eke och de sålde ut dem alla. E. gjorde så mycket han kunde hinna. Det var alltså ej bristande efterfrågan som gjorde att produktionen ej ökades.

Staken är av fur. Det skall vara rättklyvet trä utan knaggar och "flän". (se ordet flän i Säves ordbok). Stakarna sågas av bräder. E. har ibland varit vid sågarna och letat ut kantribbor som varit fina och därav gjort stakar. Mest dock ur bräder. Stakarna hyvlades med strykhyvel och en putshyvel. Den senare hade fadern gjort av träet från ett strandat fartyg. Den förevisades.

Bågen gjordes av rönn, telningar som växer upp och som det ej är grenar på. Det får ej vara årsskott utan de skall vara släta. En del begagnar pil och en till bågar. En var bra, men pil blev så skört, ty där var så stor rökärna i. Tröjan göres av ask. Tänderna av ask. Tappen på staken är rak. Förr var den lite sned, men för

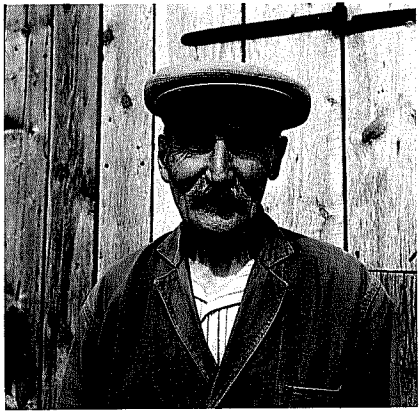
M. 15712:3.

synens skull (han såg dåligt) gjordes de raka. "Folk tyckte bra om mina rivoty ställningen var så bra, att de gick så bra att raka med. - Upptecknaren åsåg tillverkningen av rivtänder: Ett fyrkantigt ämne hugges med yxa spetsigt mot nacken på fyra sidor, Därefter täljes det jämnare med kniv och sedan ristats till nacken med kniv runt ämnet och så täljes ner så att nackan framträder. Man skall akta sig så att tänderna ej blir för tjocka i sjäcla nacken. Nacken skall närmast vara lite rektangulär. Efter detta slås tänderna i. En del tänder göres lite grövre, en del lite klenare, ty det är ej säkert att borrhålet är lika stort. - Borrningen av tröjen sker först med en "spikborr" utan skruv (likformigt). Sedan vidgas hålet från undersidan med ett koniskt borr så att tanden kan bli kraftigare i nedre delen av tröjen. Hålen mäts ut med passare. Det skall vara 21 tänder. E, har även gjort med 19. En del vill ha lite glesare med tänder. E, börjar att slå i tänderna i ena ytterändan och slår i till mitten och sedan från andra ytterändan mot mitten. Dock mittpinnen sist. - I tammal tid gick staken en cm utanför tröjen. Man hade då ej på plåt. Hellgren slog på plåt. Jag har alltid slagit på plåt. - Sedan tänderna är islagna hugger man dem lika på båda sidor och lagar så att de blit en liten smula krumma. - Kilarna till bågarna göres av fur. Till en början gjordes kilarna flata, men de ville dra med sig bågarna då de var rektangulära. Därefter kom E, på att göra kilarna spetsiga på alla sidor som en liten syl. Då sitter den. Bågarna är ömsade för jämviktens skull. - Målningen med vad smörja man hade, men mest blå. I verkstaden fanns färdiga 2 gula, 1 grön, 1 röd, 4 blå. Dottern personen målar nu då E, ser dåligt. Priset är 5 kr. för vilket belopp även en riva inköptes av E. Foton av rivmakaren och verkstaden.

-----

M. 15712 : 4.

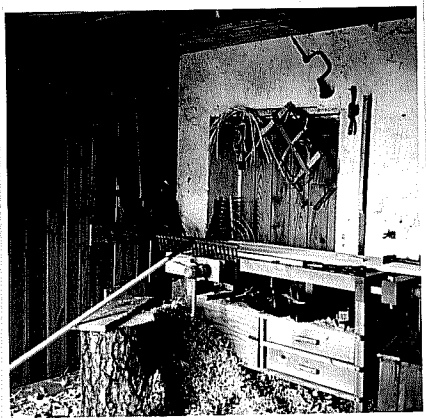
FOLKLIVSARKIVET  
Institutionen för folklivsforskning  
Lunds universitet



Neg. VI:5:76:1  
Viktor Ekman



Neg. VI:5:76:2  
Snickarboden



Neg. VI:5:76:3  
Snickarboden interiör



Neg. VI:5:76:4  
Lambgift vid  
färjeinloppet  
på Fårön